

In the article motion of experimental research is reflected in relation to efficiency of application of informative educational environment of «Mega Vin» in the educational process of college, advantages of application of him are rotined in preparation of future specialists on the computing engineering.

УДК 377.3
ББК 74.5

О.А. Стахова
м. Вінниця, Україна

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНО – ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦЯ У ВНЗ I-II РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

Постановка проблеми. Сьогодні на ринку праці сформувалися умови жорсткої конкуренції, які багато в чому визначають запити до професійних якостей випускників вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації.

Конкурентоспроможність на ринку праці слід, по-перше, розуміти як відповідність професійної підготовки випускника вимогам, що висуваються сучасним виробництвом. По-друге, гостро відчувається необхідність у творчо-активному, ініціативному фахівцю, що володіє новітніми технологіями. По-третє, цінується здатність працівника забезпечувати високу якість швидко змінної за своїми характеристиками і технологічно більш складної продукції. Такі професійні якості фахівця, як мобільність, прагнення до вдосконалення та розширення своїх знань та вмінь набувають сьогодні особливої актуальності.

Таким чином, на ринку праці найбільш досвідчені й кваліфіковані фахівці повинні мати переваги серед інших.

Нагальною стає потреба пошуку ефективних механізмів розвитку професійно-творчого потенціалу особистості. Формування й розвиток професійно-творчого потенціалу й підвищення активності особистості у процесі професійної підготовки пов'язане з цілісною системою навчально-виховної роботи у професійному навчальному закладі.

Основним завданням подальшого розвитку вищої професійної освіти виступає сьогодні не так надання студентам максимуму професійних знань та умінь, як формування його професійно - творчого мислення, високого рівня професійної культури.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема підвищення ефективності підготовки фахівців піднімається у вітчизняних науково – освітніх колах дуже активно. Різні аспекти її висвітлювались такими науковцями як І. Зязюн, В. Леонтєва, М. Поплавський, О. Скар, А. Чичко та ін.

Спостерігається підвищений інтерес науковців до найважливіших педагогічних проблем навчання і виховання у професійних закладах освіти (А. Алексюк, Г. Балл, І. Бех, А. Вербицький, М. Єрецький, І. Зязюн, Є. Клімов, І. Лернер, П. Лузан, А. Матюшкін, М. Махмутов, Н. Ничкало, В. Оконь, І. Підласий, В. Семиченко та ін.)

Питання активності студентів у навчанні розкривалося у працях, присвячених загальним проблемам змісту освіти і навчально - методичної роботи, методів та організаційних форм навчання у ВНЗ (Г. Александров, С. Архангельський, Ю. Бабанський, М. Данилов, І. Лернер, В. Лозова, М. Махмутов, П. Підкасистий, М. Скаткін та ін.)

Вивченням проблем активності навчання студентів займались також психологи і педагоги, зокрема Б. Ананьєв, О. Леонтєв, О. Леонтєв, Н. Талізїна, Г. Щукїна.

Психологічні аспекти творчої діяльності, розвитку творчих здібностей особистості розкриваються в працях Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтєва, В. Крутецького, Г. Балла, В. Моляко та ін. Педагогічні та дидактичні аспекти розвитку творчих здібностей учнів і студентів висвітлено в наукових працях С. Батишева, С. Гончаренка, І. Лернера, В. Мадзігона, В. Розумовського, М. Скаткіна, Д. Тхоржевського та ін.

Мета даної статті: визначити та теоретично обґрунтувати окремі чинники і проблеми професійно – творчого розвитку фахівця у ВНЗ економічного профілю I-II рівня акредитації.

Виклад основного матеріалу. Як засвідчив наш аналіз, сучасна система навчання у ВНЗ не забезпечує достатніх умов щодо активної пошуково-творчої діяльності студентів та розвитку їхніх творчих здібностей.

Необхідно створити умови, при яких навчальний процес передбачає:

- своєчасне виявлення індивідуальних творчих здібностей студентів;
- цілісний безперервний процес поєднання теоретичних знань та практичних навичок;
- розробку та впровадження інноваційних технологій, методик, прийомів, які б забезпечували креативний (творчий) розвиток особистості.

Розвиток творчих здібностей майбутнього фахівця до професійної діяльності необхідно забезпечувати впродовж всього періоду навчання, в усіх видах навчальних занять: при проведенні лабораторних та практичних занять із загальноосвітніх та спеціальних дисциплін; при написанні курсових та дипломних робіт тощо.

Процес формування творчої особистості фахівця ми умовно поділяємо на три етапи. На першому етапі підготовки (I курс) слід виявляти та розвивати творчі здібності кожного студента, з урахуванням обраної професії, скласти індивідуальний план їх поетапного розвитку.

Загальні здібності та творчі якості особистості майбутнього фахівця формуються, зокрема, при виконанні спеціально розроблених вправ та завдань. Основна увага має приділятися розвитку евристичної інтуїції, умінь нешаблонно мислити, уявлень про нестандартні рішення.

На другому етапі (II курс) слід формувати навички розв'язування задач зі спеціальних дисциплін, які потребують творчого підходу, технічного конструювання. Мають розвиватись творчі здібності, формуватись уміння та навички застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних професійних завдань.

На третьому етапі (III – IV курси) необхідно формувати навички проведення спеціальних досліджень з обраної галузі, практичні вміння організації індивідуальної та колективної дослідницької роботи. Зміст та структура індивідуальної пошуково-творчої роботи повинні бути спрямовані на проходження студентами всіх основних етапів пізнання.

Розвиток творчого уявлення – це необхідний елемент формування творчих здібностей фахівців. Під творчим уявленням, у межах навчального процесу, розуміється розробка нової оригінальної моделі об'єкту або процесу, які невідомі студенту.

Важливим етапом творчого пізнавального процесу є побудова абстрактної моделі процесу, що досліджується. Прийоми та засоби математичного моделювання є найзручнішими на цьому етапі і дозволяють формувати відповідні компетенції майбутніх фахівців.

Для успішного виконання професійної діяльності та креативного вирішення професійних завдань фахівець повинен володіти, перш за все, розвиненим професійним мисленням.

Визначати сформованість професійного мислення фахівців тільки за допомогою успішності вирішення професійних завдань не можна, однак при розробці професійної моделі в системі середньої освіти можна здійснювати лише закладку професійного мислення, остаточно його формування відбувається або вже в системі вищої освіти, або в процесі безпосередньої професійної діяльності [1].

Навчально-виховний процес, який організований у рамках професійного навчального закладу, має соціально відповідати майбутнім життєвим реаліям виконання тих чи інших соціальних ролей, що вимагає випереджаючої відповідності змісту освіти рівневі розвитку суспільства і евристичності освітнього середовища. Професійне самовиховання студентів,

тобто підготовка до успішної професійної діяльності або вдосконалення себе в цій діяльності, визначається професійним ідеалом [4].

Процес професійної підготовки студентів з явними ознаками завдань формування і розвитку їх професійно – творчих здібностей умовно поділяємо на етапи:

– розвиток особистих творчих якостей (завдання та вправи на розвиток творчих здібностей; колективні дослідження з загальноосвітніх дисциплін; індивідуальні завдання творчого характеру);

– формування початкових професійних умінь та навичок з елементами креативної діяльності (творчі лабораторні та практичні роботи дослідницького характеру; знайомство з методами досліджень в певній галузі, фахові дослідження за планами підприємств, організацій);

– формування і розвиток експериментальних навичок професійної діяльності (участь у наукових розробках кафедр та викладачів, накопичення експериментального матеріалу для курсових та дипломних робіт; індивідуальні завдання дослідницького характеру).

Для колективу викладачів у ВНЗ важливо представляти механізми формування і функціонування професійного ідеалу в індивідуальній свідомості майбутнього фахівця. Механізм формування професійного ідеалу може бути таким:

1. Студент отримує знання про професію, тобто про професійні функції, норми, завдання, цілі, цінності, відносини тощо;

2. Одержанні знання піддаються студентом аналізу та осмисленню на раціональному та чуттєвому рівнях;

3. Здобуті знання перевіряються на практиці, в результаті чого відбувається їх закріплення, «привласнення» або відкидання;

4. У свідомості студента вибудовується певна ієрархія професійних знань, цінностей, цілей та професійно важливих якостей;

5. «Присвоєні» знання і цінності стають основою для формування поверхових уявлень про особистісно - значущий ідеальний образ професіонала.

Завдання професійної школи – цілеспрямовано формувати професійний ідеал студентів. За своєю формою образ професійного ідеалу може бути переліком професійно важливих якостей або професійних компетенцій. Головне, що в змістовному аспекті образ професійного ідеалу обов'язково повинен відображати ціннісну сутність професійної діяльності. Під впливом професійного ідеалу може відбуватись не тільки професійне самовиховання, а й моральне самовдосконалення особистості [2].

Освітнє середовище навчального закладу виступає як організований простір з метою впливу на особистість студента.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що в основі педагогічних концепцій про вплив навчального середовища на розвиток фахівця лежать філософські, соціологічні, психологічні теорії про роль середовища в розвитку особистості. Провідними компонентами освітнього середовища навчального закладу з певним фаховим профілем є:

1. Організаційно-педагогічні умови (рівень організованості, порядок, дисципліна в коледжі, групі);

2. Психологічні умови (морально-психологічний клімат колективу, професійно-педагогічна спрямованість відносин учасників освітнього процесу);

3. Матеріальні умови (матеріально-технічна база навчання, виховання; забезпеченість навчальними програмами, психолого-педагогічної літературою тощо);

4. Санітарно-гігієнічні умови (в групі, аудиторії, лабораторіях);

5. Естетичні умови;

6. Умови, що відображають типовий ритм життя коледжу, групи, обсяг навантажень в роботі тощо.

Проектування освітнього середовища навчального закладу має бути пов'язане з орієнтованою на професійне самовизначення і розвиток у вихованців особистісно значущих якостей майбутнього фахівця. Основні елементи психолого-педагогічної підготовки: зміст, методи, форми організації, принципи навчання і виховання, відносини учасників освітнього процесу, педагогічні технології.

Висновки: При підготовці майбутнього фахівця необхідно створити цілісну систему формування та розвитку всебічно – розвиненого професіонала, що передбачає виявлення і розвиток в особистості творчих нахилів, діалектичного мислення, передумов розвитку особистісних якостей для професійного становлення і зростання.

Література:

1. Вербицкий А.А., Филипов А.В., Красовский Ю.Д. Содержание, формы и методы обучения в высшей и средней специальной школе. Психолого-педагогические вопросы проведения деловых игр. – М.: Знание, 1991
2. Леонтьев Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций. – М., 1992.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма. – М., 1996. – С. 266-269.
4. Мудрик А.В. Социализация человека: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. 2-е изд., испр. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2004.
5. Научное творчество: Научеведение проблемы и исследование / Под ред. С.Д.Микулинского, М.Г.Ярошевского. – М.: Наука, 1969. – 446с.
6. Пономарев Я.А. Фазы творческого процесса // Исследование проблем психологии творчества. – М.: Педагогика, 1983. – 326 с.
7. Слостенин В.А. Психология и педагогика. М.– : Издательский центр «Просвещение», 2002.

В статті виділено і обґрунтовано окремі чинники професійно - творчого розвитку фахівця у процесі його професійної підготовки у ВНЗ, серед яких умови формування професійного мислення студента та особливості процесу формування його професійного ідеалу.

Ключові слова: професійна підготовка, пошуково – творча діяльність, професійне мислення, професійний ідеал, фахові компетенції.

В статье выделены и обоснованы отдельные факторы профессионально - творческого развития специалиста в процессе его профессиональной подготовки в ВУЗ, среди которых условия формирования профессионального мышления студента и особенности процесса формирования его профессионального идеала.

This article is devoted to the special reasons of the specialist's professional and creative development in the process of his education in colleges or universities. The conditions of forming of the features of forming of professional ideals are highlighted in this article.